

Sosiaalinen raportointi Keski-Pohjanmaalla

Vuosi 2023

16.8.2024

Johanna Alatalo, sosiaalityöntekijä,
johanna.alatalo@soite.fi

Tuija Tuorila, kehittämisspällikkö,
tuija.tuorila@soite.fi

Sisällys

1. Johdanto	1
2. Sosiaalisen raportoinnin vuosiraportti	2
3. Raportoidut ilmiöt	6
4. Asiakasraadin ja hyte-työryhmän kommentit	13
4.1 Hyvinvointialueen hyte-työryhmän kommentit	13
4.2 Hyvinvointialueen vaikuttamistoimielinten kommentit	13
5. Toimenpide-ehdotukset	15

1. Johdanto

Tämä koosteraportti on ensimmäinen Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueella laadittu sosiaalisen raportoinnin kooste. Tässä sosiaalisen raportoinnin koosteessa on toimintavuoden 2023 sosiaaliset raportit ja niistä annetut kommentit. Kommenttien ja jatkotyöstämisen perusteella on määritelty toimenpide-ehdotukset raportin loppuun. Kooste on tarkoitettu hyödynnettäväksi Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueen palvelujen kehittämisen, johtamisen ja päätöksenteon tukena.

Jatkossa Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueella tehdään rakenteellisen sosiaalityön vuosiraportti, joka sisältää sosiaalisen raportoinnin koosteen, mutta myös muuta rakenteelliseen sosiaalityöhön liittyvää hyvinvointialuetta koskevaa tietoa.

Rakenteellisen sosiaalityön tavoitteena on tuottaa, koota ja tulkita sellaista tietoa, jota ei muulla tavoin ole mahdollista saada alueen asukkaiden sosiaalisesta toimintakyvystä, hyvinvoinnista, yhdenvertaisuudesta, turvallisuudesta ja osallisuudesta. Tieto kootaan ja toimitetaan vuosittain johtamisen ja päätöksenteon tueksi sekä sosiaalihuollon ammattilaisten työssä hyödynnettäväksi, jotta olemassa olevia rakenteita voidaan kehittää paremmin hyvinvointialueen asukkaiden tarpeita vastaaviksi. Tavoitteena on myönteinen muutos.

Sosiaalinen raportointi on osa rakenteellista sosiaalityötä, joka on lakisäätöistä toimintaa. Sen avulla on huolehdittava sosiaalista hyvinvointia ja sosiaalisia ongelmia koskevan tiedon välittymisestä ja sosiaalihuollon asiantuntemuksen hyödyntämisestä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Rakenteelliseen sosiaalityöhön kuuluu:

- ✓ sosiaalihuollon asiakastyöhön perustuvan tiedon tuottaminen asiakkaiden tarpeista ja niiden yhteiskunnallisista yhteyksistä sekä tarpeisiin vastaavien sosiaalipalvelujen ja muun sosiaalihuollon vaikutuksista;
- ✓ tavoitteelliset toimet ja toimenpide-ehdotukset sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi sekä hyvinvointialueen asukkaiden asuin- ja toimintaympäristöjen kehittämiseksi;
- ✓ sosiaalihuollon asiantuntemuksen tuominen osaksi hyvinvointialueen muiden toimialojen ja kunnan suunnittelua sekä yhteistyö yksityisten palveluntuottajien ja järjestöjen kanssa paikallista sosiaalityötä sekä muuta palvelu- ja tukivalikoimaa kehittäen. (Sosiaalihuoltolaki 7 §)

2. Sosiaalisen raportoinnin vuosiraportti

Sosiaalinen raportointi otettiin Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueella käyttöön helmikuussa 2023. Sitä toteutetaan webropol-lomakkeen avulla, joka on tarkoitettu Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueella toimiville sosiaalihuollon ammattihenkilöiden vastattavaksi. Rakenteellisen sosiaalityön koordinoija käsittelee ensin saapuneet sosiaaliset raportit. Raporteista laaditaan koosteet rakenteellisen sosiaalityön työryhmälle, sidosryhmien ja yhteistyötahojen käsiteltäväksi hyvinvointialueen sosiaalisen raportoinnin toimintamallin mukaisesti. Malli on valmisteltu alkuvuodesta 2024.

Nyt käsillä olevassa koosteessa sosiaaliset raportit on koottu yhteen ja ryhmitelty ilmiöpohjaisesti. Raporteissa kuvatut asiat ja ilmiöt on palautettu kommentoitavaksi sosiaalityön eri toimijoille, jotka työssään mahdollisesti kohtaavat raporteissa kuvattuja ilmiöitä. Sosiaalityön eri toimijat saivat ohjeeksi:

“Käsitelkää johtavien sosiaalityöntekijöiden/rakenteellisen sosiaalityön -työryhmän jäsenten kautta tiimissä/työpaikkakokouksessa. Käsitelkää työyhteisössänne saamanne sosiaalinen raportti tämän ohjeen mukaan ja toimittakaa käsittelyn jälkeen seuraaviin kysymyksiin kirjaamanne tiedot 25.3.2024 mennessä johanna.alatalo@soite.fi ja tuija.tuorila@soite.fi

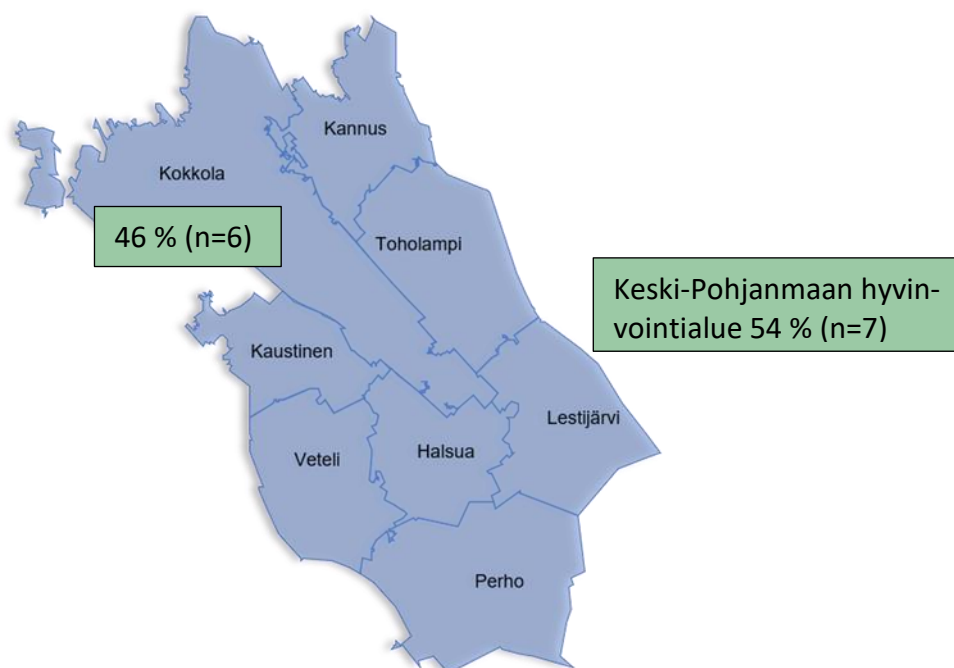
- Oletteko tunnistaneeet tätä asiaa/ilmiötä työssänne laajemmin? Miten se näkyy?
- Onko teillä asiasta/ilmiöstä lisätietoa?
- Onko teillä asiaan/ilmiöön liittyviä hyviä käytäntöjä?
- Onko teillä asiaan/ilmiöön liittyen ehdotuksia?”

Sosiaalisen raportoinnin kooste on osa edellisen vuoden rakenteellisen sosiaalityön raporttia. Sosiaalisen raportoinnin kooste edelliseltä toimintavuodelta toimitetaan vuosittain käsiteltäväksi hyvinvointialueen hyvinvoinnin ja terveydenedistämistyössä, erityisesti hyvinvointisuunnitelman ja hyvinvointikertomuksen/hyvinvointiselonteon hyödyntämisessä. Jatkossa sosiaalisen raportoinnin koosteen käsittelee myös hyvinvointialueen asiakasraati.

Vuoden 2023 aikana tehtiin yhteensä 13 sosiaalista raporttia. Eniten raportoitiin velkaantumiseen, oman talouden hoitamiseen ja edunvalvontaan liittyen. Näitä raportteja oli yhteensä kolme. Loput kymmenen raporttia ryhmiteltiin ilmiölähtöisesti ja ryhmittelyn jälkeen sosiaalisia raportteja tuli eniten palveluiden raja- ja yhdyspintoihin liittyen.

Kunta tai alue, jota raportoitu ilmiö koskee

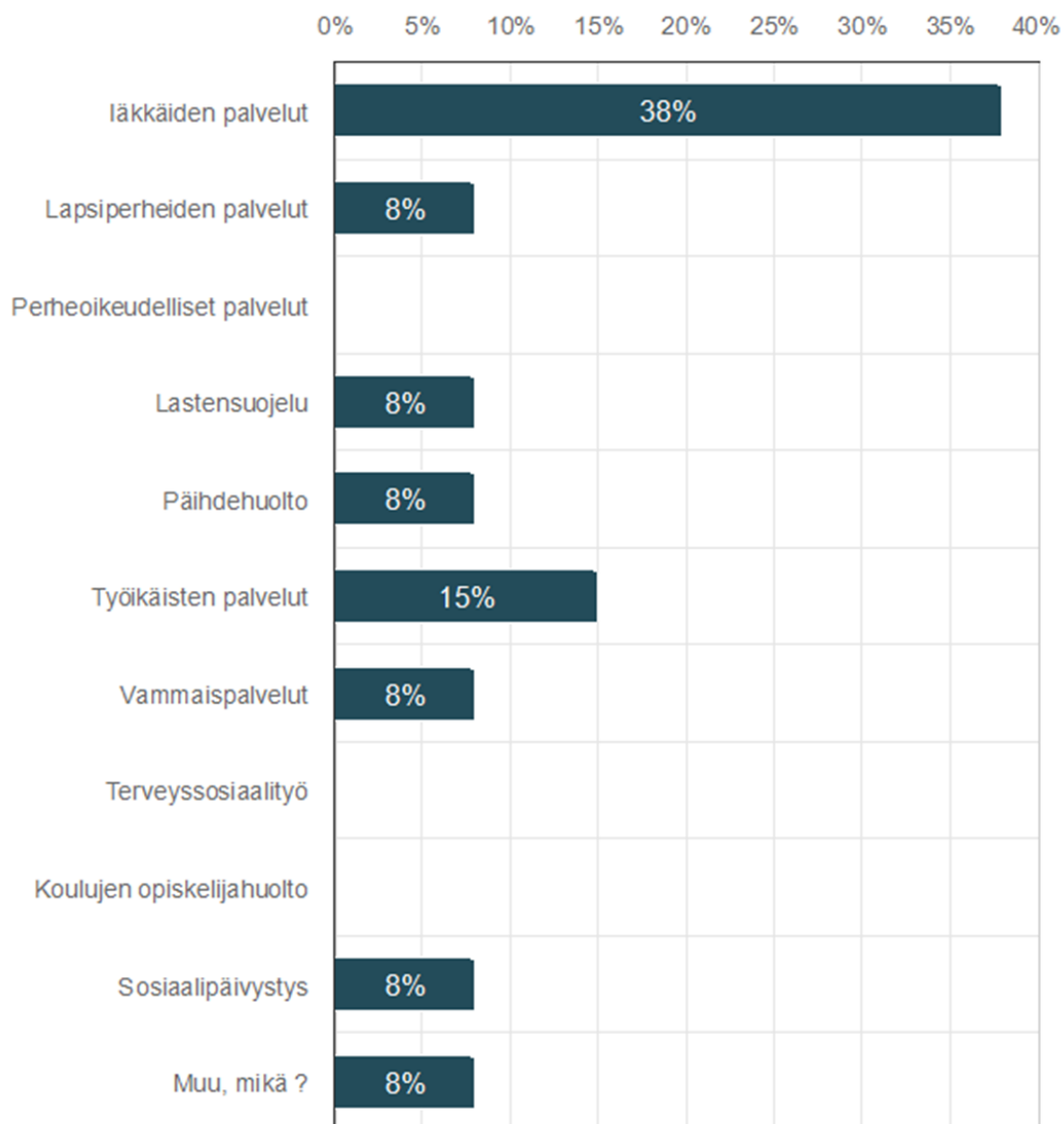
Vuoden 2023 aikana raportoiduista ilmiöistä 54 % koski koko Keski-Pohjanmaan hyvinvointialuetta, 46 % Kokkolaa. Muita hyvinvointialueen kuntia koskevia ilmiöitä ei raportoitu.

Kuvio 1. Keski-Pohjanmaan kuntia ja alueita koskevien raportoitujen ilmiöiden osuus.

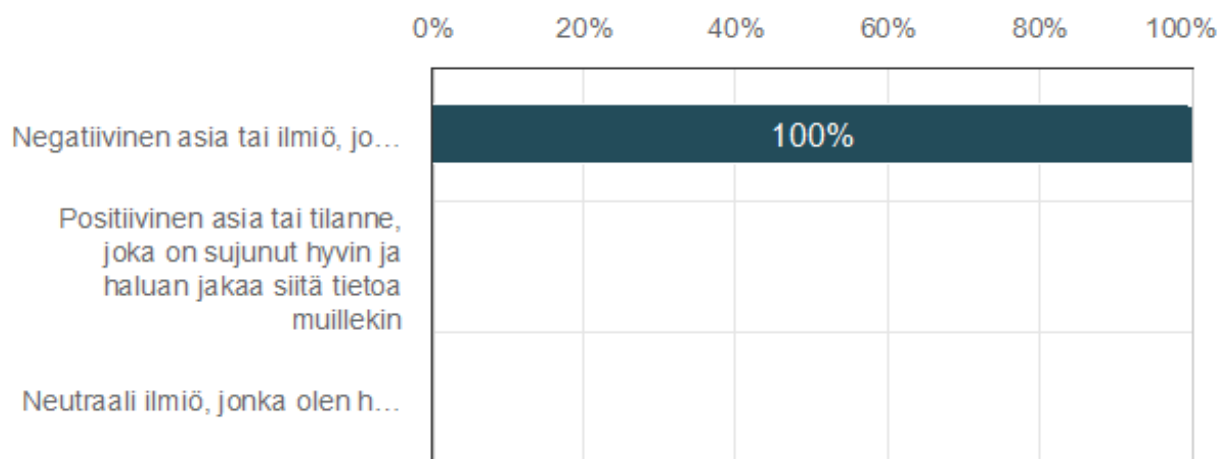
Raporttoijien palvelutehtävät

Vuoden 2023 aikana raportoitiin eniten iäkkäiden palveluista (kolme raporttia) toiseksi eniten työikäisten palveluista (kaksi raporttia) ja muista yhden kerran. THL on määritellyt palvelutehtävuokituksen ja tässä raportissa on pyritty käyttämään kansallisia luokituksia vastaavia tietoja mahdollisuuksien mukaan.

Kuvio 2. Vuonna 2023 ilmiöraportteja tehneiden sosiaalihuollon ammattihenkilöiden palvelutehtävä.

Kaikki vuoden 2023 aikana raportoidut ilmiöt olivat negatiivisia. Jatkossa on syytä kiinnittää huomiota siihen, että myös muita kuin kielteisiä ilmiöitä raportoidaan.

Kuvio 3. Vuonna 2023 raportoitujen ilmiöiden luonne.

3. Raportoidut ilmiöt

Palveluiden raja – ja yhdyspinnat

Sosiaalisessa raportissa on nostettu esille asiakkaiden ongelmien monimuotoistuminen. Asiakkailla on yhtäaikaista tuen tarpeita: talousongelmia, velkaa, mielenterveydenhäiriötä, muistisairauksia, päihteiden ongelmakäyttöä, asumisen haasteita, edunvalvonnan tarvetta ja hoitamattomia somaattisia sairauksia.

Toisessa raportissa on tuotu esille, että jos asiakkaalla on päihdeongelma, hän ei saa tukea mielenterveysongelmiinsa ja jos mielenterveysongelma, hän ei saa tukea päihdeongelmaansa.

Kommenteissa ongelma on tunnistettu eri sosiaalihuollon palvelutehtävissä.

- Näiden asiakkaiden määrä on kasvava. Asiakkaiden tilanteet ovat vaikeita eikä heille sopivia palveluita ole tarjolla.
- Yli 65-vuotiaiden on vaikea saada apua mielenterveys- ja päihdeongelmiinsa terveydenhuollon puolelta. Huoli-ilmoitusten määrä kasvaa. Palveluketjut eivät toimi, asiakkaat eivät täytä kriteereitä ja vaikea saada yhteistyökumppaneita asiakkaan tueksi.
- Monimutkaisiin ongelmiin ei ole helppoa ja yksinkertaista ratkaisua. Suunnitelmallista työtä tulisi lisätä, sopia työnjaosta ja välttää päällekkäistä työtä.
- Ongelmien monimuotoisuus aiheuttaa jatkuvia kriisejä, joita pitää nopeasti hoitaa.
- Tärkeää kehittää kynnyksettömiä ja etsivää työtä, jolla estetään ongelmien kasaantumista.
- Monipalveluasiakkaiden kanssa tarvitaan toimivaa yhteistyötä. "Ei kuulu meille-politiikasta" tulee pyrkiä eroon.
- Palvelupolku tulisi olla selkeä, kuka toimija ottaa kopin missäkin asiassa ja miten palvelu myönnetään.
- Tarvitaan hoitopolkujen ja suunnittelun vahvistamista ja yhteistyötä. Tarvitaan yhteinen suunnittelu- arviointifoorumi asiakkaiden/potilaiden asioissa. Tähän tiimiin tulee kuulua sekä terveydenhuollon että sosiaalihuollon edustajat, jotka päättävät asiakkaan hoidosta/palvelusta.
- ohjaus ja neuvonta kuuluvat kaikkien työhön, jokainen voi "puuttua" tilanteeseen ja ohjata asiakasta oikeisiin palveluihin, mikäli tilanne ei kuulu omaan työhön. Kohtaammeko jo suurimman osan avun tarvitsijoista nykyisissä palveluissa? Teemmekö päällekkäistä työtä ja eksyykö asiakas nykyisiin palveluihin?

Ehdotus: Ennaltaehkäisevän ja etsivän työn lisääminen. Kynnyksettömien ja matalan kynnyksen palveluiden kehittäminen. Palveluohjauksen vahvistaminen. Palvelupolkujen kehittäminen ja sujuvoittaminen. Välimuotoisten asumis- ja tukipalveluiden kehittäminen. Riittävien asumispalveluiden turvaaminen. Hoito- ja kuntoutuspolkujen rakentaminen yhteistyössä kokemusasiantuntijoiden kanssa. Mielenterveys- ja riippuvuuspalvelut yhdistyvät huhtikuussa 2024, joka tukee palveluiden yhteensovittamista.

Yhdyspinta lastensuojelun ja lapsiperheiden sosiaalipalveluiden välillä

Sosiaalisessa raportissa nostetaan esille huoli, että perhesosiaalityössä asiakkuudessa on asiakkaita, jotka tarvitsisivat lastensuojelun avohuollon tukitoimia, mutta he eivät saa niitä. Perhesosiaalityön sosiaalityöntekijät kuvaavat, että eivät saa siirrettyä asiakkaita lastensuojelun asiakkuuteen ja lastensuojelun sosiaalityöntekijät puolestaan, että asiakkaat tulevat aivan liian myöhään heidän asiakkaikseen, eikä lastensuojelun avohuollon tukitoimia pystytä enää hyödyntämään, vaan lapset päätyvät sijaishuoltoon.

Ilmiö näkyy *kommenttien* perusteella niin, että perheet tulevat niin perhesosiaalityön kuin lastensuojelunkin avun ja tuen piiriin myöhäisessä vaiheessa, jolloin ongelmat ovat jo kasaantuneet. Jokilaaksojen alueella samat työntekijät työskentelevät niin lastensuojelun kuin perhesosiaalityönkin puolella.

Ehdotus: Viime keväänä päättyneen ”Sujuvat palvelut”-valmennuksen aikana laadittiin koko Soiten alueelle käyttöön otettavat asiakkuuden ohjautumisen perusteet. Tulossa on yhteinen kehittämispäivä keväällä 2024. Lastensuojelun ja perhesosiaalityön välinen konsultointimahdollisuus on koettu tärkeäksi.

Yhdyspinta nuoren siirtyessä yläasteelta toiselle asteelle

Raportissa on nostettu esille, että nuorelle on tehty erityisen tuen päätös yläasteella ja useita oppiaineita mukautettu. Ammattikouluun siirryttäessä asiakkaalle on avattu henkilökohtainen kehittämissuunnitelma (HOKS), mutta sinne ei ole tehty mitään kirjauksia. Tämän seurauksena asiakas ei ole saanut hänelle kuuluvaa tukea, mikä näkyy myöhemmin aikuistuesssa työvalmiuksissa, etuuksissa ja toimeentulossa ja on riskinä syrjäytymiselle.

Kommenteissa ilmiötä ei ole laajasti havaittu, mutta lapsiperheiden sosiaalityössä on kiinnitetty huomiota lasten ja nuorten tuen tarpeisiin koulussa.

- Vammaispalveluissa asiakkaat menevät pitkälti Luovin erityisammattiopistoon ja sieltä saatava tuki on oppilaalle hyvää.
- Perhesosiaalityön piiristä nostetaan esille, että tutkimuksiin pääseminen on erittäin tärkeää. Meillä on edelleen huomattava määrä nuoria, joiden oppimisvaikeudet voivat jäädä piiloon.
- Tämä ilmiö näkyy siinä vaiheessa, kun nuori ei saa riittävää tukea ja oireilee, joko huonovointisuudella tai poissaoloilla ja tehdään lastensuojeluilmoitus.
- Kuinka näitä tässä esille nostettuja huolenaiheita saadaan vietyä koulun puolelle?

Ehdotus: On tärkeää, että nuorelle tehdään ajoissa riittävät tutkimukset ja esim. oppimisvaikeudet tulevat ilmi ajoissa. Nuorten kanssa työskentelevien tulee pitää asia keskustelussa koulujen kanssa ja tiedon tulee siirtyä opetuksesta vastaavalle taholle. Nuoren jääminen vaille riittävää tukea koulussa näkyy osin myös nuorten pahoinvoinnin ja koulupoissaolojen kasvuna. Miten ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan, joka on laissa määritelty kunnan vastuulle?

Yhdyspinta eri toimijoiden välillä ja päällekkäinen työ

Ilmiöstä on *raportoitu* perheisiin liittyen. Perheillä, vanhemmilla ja lapsilla on useita eri asiakkuuksia Soiten eri palveluihin samaan aikaan. Useat eri Soiten työntekijät saattavat työskennellä samanaikaisesti asiakkaiden kanssa toisistaan tietämättä. Tämä on todella kuormittavaa perheille ja kun lisäksi työntekijät vaihtuvat toistuvasti, työskentelyä on katkeilevaa ja tehotonta. Asiakkaat eivät tule autetuksi oikea-aikaisesti. Ilmiö on tunnistettu lasten ja nuorten parissa työskentelevien keskuudessa lapsiperheiden palveluissa ja lastensuojelussa.

Kommenteissa ilmiö on tunnistettu.

- Päällekkäisestä työstä seuraa, että kaikkia tuen tarpeita ei ole huomioitu ja taas välillä tehdään samoja asioita, luvataan tai suositellaan palveluita toiselta palvelualueelta tuntematta palvelukriteerejä.
- Monesti kun vanhemmalla on hätä, hän voi soittaa moneen eri paikkaan ja silloin monta tahoa toimii asian tiimoilta.
- Päällekkäisen työn tekemisestä on puhuttu paljon ja pohdituttaa kääntyykö käytäntö niin, että jää tekemättä asioita, kun pelätään päällekkäistä työtä.
- Monialainen työparityöskentely vaatii edelleen paljon jalkauttamista ja työkuultuurin muutosta.

Ehdotus: Yhteinen palvelutarpeen arvio eri toimijoiden ja perheen kanssa auttaa hahmottaa eri toimijoita perheen ympärillä ja työnjaosta voidaan sopia joustavasti. Johdon rooli on tärkeä avoimen työskentelyn mahdollistamisessa eri toimijoiden välillä ja työkuultuurin muutoksessa kohti monialaista työparityöskentelyä ja jalkautuvaa työtä. Sosiaalihuoltolain omatyöntekijyydestä on tultava selkeä käytäntö. Asiakslähtöisyys ei toteudu lain mukaisesti silloin, kun jokaisella toimialueella on omat omatyöntekijät.

Erotilanteet

Sosiaalisessa raportissa on nostettu huoli liittyen vanhempien vaikeisiin ja pitkittyneisiin eron jälkeisiin riitoihin, jotka vaikuttavat haitallisesti lapsen hyvinvointiin ja mielenterveyteen. Ilmiö heijastuu toistuvina lastensuojeluilmoituksina ja palvelutarpeen arviointeina. Sosiaalityö joutuu näissä tilanteissa hankalaan välikäteen, jossa eronneen perheen vanhemmat pyrkivät hoitamaan vanhemmuuteen liittyviä asioita viranomaisten välityksellä. Lapset ja nuoret eivät halua tuoda omaa mielipidettään esille eivätkä he halua valita puolia, ja näissä tilanteissa vanhempien tulisi tehdä yhdessä lapsen edun mukaisia päätöksiä.

Kommenteissa ilmiö on tunnistettu.

- Pitkittyneet vanhempien riidat näkyvät työssämme ja vaikuttavat lasten hyvinvointiin. Lapset oireilevat, on jopa mielenterveysongelmia.
- Tilannetta yritetään auttaa erilaisin toimenpitein, mutta niistä huolimatta riitely jatkuu ja perhe tulee välillä uudestaan palveluiden piiriin.
- Välillä on kokemuksia siitä, että palvelutarpeen arvioinnin aikana on saatu tilanne rauhoittumaan

- Vanhemmat tekevät toinen toisistaan lastensuojeluilmoituksia, joissa nostetaan esille omaa ajatusta toisen kykenemättömyydestä vanhemmuudessa. Halukkuus todelliseen yhteistyövanhemmuuteen puuttuu.

Ehdotus: Eropalveluista on tehty mallinnus, mutta malli tulee juurruttaa käytännön työhön. "Lapsen hyvä tilanne" –neuvonpidon laajempi hyödyntäminen. Lapsen näkökulman tuominen esiin. Vanhempien ohjaus oikeiden palveluiden piiriin. Ennaltaehkäisevät palvelut jo eroa harkitessa ja tässä digitalisuuden hyödyntäminen. Vanhempien tukeminen yhteistyövanhemmuudessa.

Velkaantuminen, oman talouden hoito ja edunvalvonta

Sosiaalisista raporteista kolme (3) liittyy velkaantumiseen, oman talouden hoitamiseen ja edunvalvonnan toimintaan. Ilmiö korostuu niin ikääntyneiden, päihde- ja riippuvuusongelmista sekä mielen-terveysongelmista kärsivien keskuudessa. Taloudellinen toimeentulo on niukkaa ja oman talouden hahmottaminen vaikeaa. Toisaalta myös sote-maksut aiheuttavat monille ongelmia, laskuja jää mak- samatta eikä apua osata hakea ajoissa. Ulosottoon päätyvillä asiakkailla on usein myös monialaisia ongelmia, eivätkä he pysty ratkomaan ongelmavyyhtiä itse. Tilanne on usein päässyt pahaksi, ennen kuin apua haetaan.

Edunvalvonnan tarve on lisääntynyt. Kuitenkin edunvalvontaa toisinaan vaikea saada tai päätöstä joudutaan odottamaan liian pitkään. Tällä välillä työntekijät "kannattelevat" asiakkaan taloutta parhaansa mukaan, kun asiakas ei itse siihen kykene, eikä lisävelkaantuminen ole tavoiteltavaa. Tämä vie valtavasti työntekijöiden resursseja.

Edunvalvonnassa olevien asiakkaiden osalta huolena on, että edunvalvojat eivät tapaa asiakasta eivätkä tunne asiakkaan elinolosuhteita. Yhteyden saaminen edunvalvojaan on vaikeaa. Iäkkäiden sosiaalipalveluihin tulee usein tehtäviä ja pyyntöjä, jotka kuuluisivat edunvalvojalle, tai jotka liittyvät edunvalvojan tietämättömyyteen asiakkaan todellisesta elämäntilanteesta sekä tarpeista. Tämä aiheuttaa mm. inhimillistä kärsimystä, palveluiden saamisen/asioiden hoidon viivästyistä, ja sosiaali- toimen kuormitusta.

Kommenteissa ilmiö on tunnistettu ikääntyneiden, työikäisten, mielenterveystyön ja vammaispalveluiden sosiaalityössä.

- Ihmisillä, joilla on kognitiivisia haasteita eri syistä, on vaikeuksia hahmottaa talouttaan ja he velkaantuvat herkästi. Omista talousasioista on myös vaikea puhua.
- Taloutensa hoitamiseen asiakkaat tarvitsevat usein pitkäaikaista tukea.
- On tullut ilmi tilanteita, että edunvalvonnan toiminnan takia asiakkaalle on aiheutunut velkaantumista.
- Näkyy esimerkiksi rahapeliriippuvaisten ja päihderiippuvaisten asiakkaiden kohdalla lisääntyvä ilmiönä.
- Uutena asiana on tullut esille, etteivät varat riitä asumisyksiköissä asumiseen, vaan asiakkaat velkaantuvat eikä rahaa riitä mihinkään muuhun. Soite laskuttaa asiakasmaksuja ja saman aikaisesti laskuttaa sairaalalaskuja. Soiten tulisi miettiä uudelleen vähävaraisten asiakkaiden kohdalla maksujaan.

- Taloudelliset asiat (kuinka hyvin rahat riittävät ruokaan): jäävät hoitamatta, vaikeuksia löytää asuntoa (osaamattomuus), somaattiset sairaudet jäävät hoitamatta/huomaamatta mielenterveysasiakkaiden kohdalla, eivät saa palvelua, huoli ja hätä jää ilmaan/hoitamatta, työnjako epäselvä, suunnitelmallisen työn vähäisyys.
- Edunvalvontaan pääsyä joudutaan odottamaan pitkään.
- Asiakkaiden on usein itse vaikea selvittää tilannettaan ja hoitaa kun ei muista, mitä on sovittu ja neuvoteltu
- Edunvalvoja voi olla kaukana ja yhteistyö siksi hankalaa. Edunvalvoja ei tunne asiakkaansa tilannetta. Asiakkaat saattavat olla ilman rahaa ja ruokaa.
- Talousneuvola toimii jo Soiten alueella. Tässä mukana aikuissosiaalityö, talous- ja velkaneuvonta, ulosotto ja Kela.

Ehdotus: Ennaltaehkäisevän työn lisääminen, matalan kynnyksen palvelut, asiakkaiden tiedottaminen paremmin tarjolla olevasta avusta ja tuesta taloudellisissa asioissa. Talousneuvolan palvelujen parempi saavutettavuus. Sote-maksujen tarkistaminen. Välimuotoisten tuetun asumisen palveluiden kehittäminen, jotka ovat asiakkaalle maksuttomia. Edunvalvonnan kehittäminen ja yhteistyön lisääminen sosiaalihuollon kanssa ja työnjaosta sopiminen.

Asuminen

Asumisesta ja siihen liittyvistä haasteista on raportoitu päihde- ja riippuvuusongelmiin liittyen. Päihdeongelma ei itsessään automaattisesti oikeuta päihdehuollon asumispalveluihin, vaikka asiakas olisi asunnoton. Asunnottomuutta ei voida toisaalta ratkaista pelkästään päihdetyön keinoin. Päihkeitä aktiivisesti käyttävät asiakkaat, jotka eivät ole päihdepalveluiden piirissä, ovat erityisenä haasteena. Aktiivisesti päihkeitä käyttävä henkilö, joka ei ole motivoitunut päihdekuntoutukseen, mutta asuu päihdekuntoutujille tarkoitettussa asumispalvelussa, asettaa asiakkaat eriarvoiseen asemaan. Päihdekuntoutujille tarkoitetuissa asumisyksiköissä on samanaikaisesti ihmisiä, joiden kuntoutuminen vaarantuu, muut asukkaat kokevat turvattomuutta ja he ovat suuremmissa retkahdusvaarassa.

Kommenteissa ilmiö on tunnistettu aikuissosiaalityössä sekä päihde- ja riippuvuusongelmista kärsivien keskuudessa.

- Nyt olemassa asiakasryhmä, joka ei millään keinoin saa itse hankittua enää asuntoa. Asumispalveluihin on korkeat kriteerit ja vaaditaan, että tilanteet on selvitetty ja hallinnassa sekä asiakas motivoitunut kuntoutumaan. Kaikista heikoimmassa tilanteessa oleville asunnottomille ei ole mitään ratkaisua tarjolla. Tarve on matalankynnyksen asumiselle ja väliaikaisratkaisuille.

Ehdotus: Päiväkeskus tuo uutena toimintana ratkaisun vain päiväaikaiseen toiminnan haasteeseen. Tarvittaisiin esimerkiksi päiväkeskuksen tiloihin yömajatoimintaa (vaikka kokeiluluonteisesti) niin, että saataisiin selville palvelun tarve. Piiloasunnottomuuteen pitäisi voida jotenkin puuttua ja esimerkiksi ensisuoja/yömajatoiminnan myötä itse asunnottomuus ilmiönä tulisi näkyväksi. Tilapäisen asumisen kriteereitä tulisi avata ja tarkentaa myös päihdehuollossa.

Oikeus sosiaalihuoltolain mukaiseen palvelutarpeen arviointiin

Sosiaalisessa raportissa on kiinnitetty huomiota siihen, että eri asiakasryhmille tehdään sosiaalihuoltolain mukaisia palvelutarpeen arvioita erilaisin kriteerein Soitessa. Lapsille palvelutarpeen arvioita tehdään paljon ja toistuvasti, aikuisille tai iäkkäille ei palvelutarpeen arvioita aina tehdä, vaikka laki, jota sovelletaan, on sama. Palvelutarpeen arviointeja tulisi tehdä yhä enemmän yhteistyössä eri toimijoiden kesken. Toisaalta on kiinnitetty huomiota myös siihen, että palvelutarpeen arviointeja tehdään samanaikaisesti eri palveluissa, jolloin päällekkäisen työn riski kasvaa.

Kommenteissa ilmiö on tunnistettu.

- Sosiaalihuollon laaja-alaista palvelutarpeen arviota ei tehdä kaikilla alueilla ja siksi niitä ei voida hyödyntää asiakastyössä.
- Toisaalta osalle asiakkaista tehdään päällekkäisiä palvelutarpeen arviointeja. Luukuttaminen ja päällekkäinen työ ei ole tarkoituksenmukaista. Kuka määrittelee, milloin useamman palvelutarpeen arvion tekeminen samasta asiakkaasta on tarpeen?
- Aikuissosiaalityössä haastaa resurssit palvelutarpeen arviointien tekemisessä. Uusia ilmoituksia ja yhteydenottoja tulee niin paljon, ettei aika riitä tällä hetkellä kattavasti palvelutarpeen arviointien laatimiseen. Tilanteissa on useimmiten akuutti huoli tai hätä, missä pitää nopeasti toimia. Tämä menee edelle ja uudet hädät ovat jo odottamassa.
- Yhteistyössä on tärkeää huolehtia yhteistyön edellytyksistä. On tärkeää tehdä yhteistyötä silloin, kun asiakkaalla on oikeasti tarvetta monialaiselle yhteistyölle ja tarkoituksena on tehdä yhteistyötä jatkossakin asiakkaan tukemisessa. On tärkeää, ettei yhteistyössä tehtävän palvelutarpeen arvioinnin ainoana tarkoituksena ole siirtää vastuuta toiselle taholle.

Ehdotus: Palvelutarpeen arviointikäytäntöjä Soitessa on tärkeää kehittää, sopia yhteisistä kriteereistä ja tiedottaa niistä eri vastualueille.

Yhdenvertaisuus

Sosiaalisessa raportissa on kiinnitetty huomiota siihen, että työtoimintaan liittyen asiakkaalle maksetaan eri tavoin korvauksia riippuen siitä, missä asiakas asuu. Jokilaaksoissa asiakkaalle on maksettu 9 €/työtoimintapäivä, Kokkolassa asuvalle ei lainkaan.

Kommentissa tilanne on tunnistettu. Maakunnissa toimintakeskuksessa asiakkaille on maksettu kannustusrahaa eri suuruisena eri asiakkaille, mutta Kokkolan toimintakeskuksessa ei lainkaan.

Ehdotus: asiakkaiden on oltava yhdenvertaisia. Joko maksu lakkautetaan kaikilta tai maksetaan kaikille.

Sosiaalisessa raportissa nostettu esiin huoli nuoren kuntoutusrahaan liittyen Kelan Nuottivalmennuksen aikana. Kyseessä ollut tilanne, jossa nuori asuu vanhempansa kanssa ja perheen toimeentulo riippuu toimeentulotuesta ja muista viimesijaisista etuuksista. Nuoren kuntoutumisen tukemiseksi tarkoitettu taloudellinen tuki muodostuukin Kelan laskelmissa perheen kesken jaettavaksi tuloksi ja nuoresta tulee perheen ”elättäjä”.

Ehdotus: yhteistyön tiivistämien Kelan kanssa, tieto Kelaan.

Gerontologisen sosiaalityön kehittäminen

Raportissa tuotu huoli siitä, että seniorisosaalityöhön ja sen kehittämiseen olisi hyvä kiinnittää huomiota jo ennakoivasti ikääntyneiden määrän kasvaessa. Tällä hetkellä valtakunnallisestikaan seniorisosaalityö ei ehkä saa huomiota samalla tavalla, kuin muut sosiaalityön alueet. Seniorisosaalityö voisi parhaimmillaan keventää kuormitusta muissa palveluissa, sillä iäkkäät ovat usein monipalveluasiakkaita.

Kommenteissa ilmiö on ikääntyneiden palveluissa tunnistettu.

- Gerontologisen sosiaalityön osalta ei ole ollut käynnissä projekteja tai kehittämisrahoja, vaikka aihe olisi tärkeä. Kehittämistyön osalta ”jäätty jalkoihin”.

Ehdotus: Seniorisosaalityön kehittäminen yhteistyössä yliopistokeskuksen kanssa.

Resurssien niukkuus

Sosiaalisessa raportissa on kiinnitetty huomiota ikääntyneiden määrään suhteessa Soitessa ikääntyneiden palveluissa työskenteleviin sosiaalialan ammattilaisiin. Ikääntyneet ovat suuri ja nopeasti kasvava asiakasryhmä, avun tarvitsijoita on paljon ja lisääntyvässä määrin. Ikääntyneiden palveluissa työskentelee yksi sosiaaliohjaaja. Sosiaaliohjaukselle ja ennakoivalle työlle on suuri tarve.

Kommenteissa tuodaan esille resurssien lisäämisen tarve.

- Jos sosiaaliohjaajia ja sosiaalityöntekijöitä olisi enemmän, voitaisiin tarjota tukea asiakkaille paremmin ja oikea-aikaisemmin. Työ on erittäin laaja-alaista. Yksikköön tarvittaisiin myös johtava sosiaalityöntekijä.
- Myös velkaantumiseen ja edunvalvontaprosessiin liittyvät ongelmat haastavat, kun resurssit ovat niin niukat.

Ehdotus: Lisää sosiaaliohjaajien virkoja suhteessa asiakasryhmän kokoon. Resurssien lisäyksellä asiakkaiden tuen tarpeisiin pystyttäisiin vastaamaan paremmin ja oikea-aikaisemmin.

4. Asiakasraadin ja hyte-työryhmän kommentit

4.1 Hyvinvointialueen hyte-työryhmän kommentit

Hyvinvointialueen hyte-työryhmä käsitteli sosiaalisen raportoinnin luonnosraportin 15.5.2024. He ovat antaneet seuraavat kommentit:

- *Tärkeää tuoda esille millä tavalla nousseita ilmiöitä ja niihin esitettyjä toimenpiteitä lähde-tään "työstämään" eteenpäin*
- *Tärkeää kirjata kuka ottaa mistäkin toiminnasta vastuuta*
- *Toiminta vaatii johtamisen, koordinaation, rakenteen ja seurannan*
- *Toimenpiteissä usein toimia, jotka vaativat johdon päätöksiä*
- *Matalan kynnyksen neuvonta tärkeää*
- *Resurssihaasteet nostavat huolta toiminnan kehittämisestä*
- *Tuloksia olisi hyvä käydä läpi toimeentulon alueellisessa työryhmässä ja hyvä selkeyttää vielä missä työryhmissä hyvä käydä sosiaalisen raportoinnin tulokset läpi.*

Työryhmä antoi kommentteja kokonaisuudesta ja yhdestä ilmiöstä. Työryhmä sopi, että laittaa vielä muille työryhmän jäsenille kyselyn kommenteista, koska kokouksessa oli vähän osallistujia paikalla.

Kommentit velkaantumisen, oman talouden hoito ja edunvalvonta -ilmiöön:

- *Talousneuvola kysytty palvelu, siellä monialainen yhteistyö toimii hyvin*
- *Velkaantuneisuutta nähtävissä runsaasti*
- *Toimeentulotuen haasteet näkyvät eri palveluissa kuten perheiden palveluissa ja ikääntyneiden palveluissa*
- *Perus talusasioiden puheeksiotto ja neuvonta hyvä olla hallussa henkilöstöllä, etenkin sosiaalihuollon ammattihenkilöillä.*

4.2 Hyvinvointialueen vaikuttamistoimielinten kommentit

Hyvinvointialueen vaikuttamistoimielimet (asiakasraati, vammaisneuvosto ja vanhusneuvosto) käsitelivät sosiaalisen raportoinnin koosteen yhteisessä iltakoulussaan 11.6.2024 ja kommentoivat siitä kokouksessa seuraavaa:

- *Tosi hyvä, jos tämä toteutuisi*
- *Asiakaspalautetta kerätään, hyvä, että myös työntekijöiltä kerätään näkemyksiä*
- *Pysäyttävääkin. Ikäihmisten taloustilanne on vaikea, se on tiedossa.*
- *Positiivisia asioita meidän pitäisi nostaa toimielimissä esiin*
- *Sosiaalinen paha olo ei pillereillä parane. Hyvä, että positiivisia näkökulmia on löydetty ja niiden kautta on edettävä.*
- *Hyvä ja mielenkiintoinen raportti. Raportissa mainittu, että on päällekkäisiä toimintoja ja puuttuvia yhteistyökumppaneita. Voitteko avata? Tulee ristiriitaista kuvaa.*

- *Hyvä raportti! Edunvalvonta tulee lisääntymään paljon. Nyt ne on siinä iässä, että joudutaan valvomaan. Kiinnittää huomiota, että he saisivat apua.*
- *Hyvällä sairaanhoidolla ja ennaltaehkäisevällä hoidolla vältetään sosiaalisia ongelmia. Tasa-painottelu on hankalaa.*

5. Toimenpide-ehdotukset

Vuoden 2023 sosiaalisen raportoinnin perusteella on laadittu seuraavat toimenpidesuosituksset Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueelle:

- 1) Köyhyyden ja velkaantumisen lisääntyminen näkyy kaikissa ikäryhmissä, mutta korostui erityisesti ikääntyneillä. Hyvinvointialueen eri palveluissa tarvitaan perustietoa talousasioista, jotta asiakkaita osataan tukea eri palveluissa talousasioiden hoitamiseen. Tiedotusta asukkaille on tarpeen lisätä tarjolla olevista tukimuodoista. Yhteistyötä julkisen edunvalvonnan kanssa on kehitettävä. Talousosaamista asukkaille ja ammattilaisille tarvitaan lisää.
- 2) Kansallisesti tarkasteltuna Keski-Pohjanmaalla on kolmanneksi eniten väestöllä sote-asiakasmaksuista aiheutuneita ulosottovelkoja (SOSTE). Jokaisen hyvinvointialueen työntekijän on tarpeen osata kertoa asukkaille, että tarvittaessa tuloperustaisiin asiakas- ja potilasmaksuihin voi hakea maksuaikaa, huojennusta ja vapautusta.
- 3) Eri-ikäisille asukkaille tarvitaan matalan kynnyksen tai kynnyksettömiä palveluja sekä etsivää työtä.
- 4) Asukkaille maksuttomien välimuotoisten asumis- ja tukipalvelujen kehittäminen.
- 5) Resurssien oikea kohdentuminen ja päällekkäisen työn vähentäminen.
- 6) Monipalveluasiakkaan tunnistaminen ja auttamiskeinojen kehittäminen yhteistyössä eri ammattilaisten ja läheisverkoston kesken.
- 7) Palvelupolkujen sujuvoittaminen siten, että asiakkaat saavat tarvitsemansa palvelut oikea-aikaisesti ennen ongelmien kasaantumista.
- 8) Asiakkailta on yhdenvertainen oikeus palvelutarpeen arviointiin.
- 9) Jatkossa on tärkeää, että tehtyjä toimenpide-ehdotuksia lähdetään ”työstämään” eteenpäin. Samalla on sovittava mikä taho ja kuka vastaa mistäkin kehitettävästä toiminnasta. Toiminta vaatii johtamisen, koordinaation, rakenteen ja seurannan.
- 10) Vaikuttavien työmenetelmien käyttö ja seuranta hyvinvointialueella.